Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (първи състав)

3 октомври 2019 година*

„Преюдициално запитване — Съдебно сътрудничество по граждански дела — Регламент (ЕС) № 1215/2012 — Член 17, параграф 1 — Компетентност в областта на потребителските договори — Понятие за потребител — Физическо лице, което извършва сделки на международния валутен пазар чрез дружество за търговски посреднически услуги — Регламент (ЕО) № 593/2008 (Рим I) — Директива 2004/39/ЕО — Понятие за непрофесионален клиент“

По дело C-208/18

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Nejvyšší soud (Върховен съд, Чешка република) с акт от 13 март 2018 г., постъпил в Съда на 23 март 2018 г., в рамките на производство по дело

Jana Petruchová

срещу

FIBO Group Holdings Limited,

СЪДЪТ (първи състав),

състоящ се от: J.-C. Bonichot, председател на състава, C. Toader, A. Rosas, L. Bay Larsen и M. Safjan (докладчик), съдии,

генерален адвокат: E. Танчев,

секретар: M. Aleksejev, началник на отдел,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 31 януари 2019 г.,

като има предвид становищата, представени:

– за г-жа Petruchová, от M. Hostinský, advokát,

– за FIBO Group Holdings Limited, от J. Komárek, advokát,

– за чешкото правителство, от M. Smolek и J. Vláčil, в качеството на представители,

– за полското правителство, от B. Majczyna, в качеството на представител,

– за Европейската комисия, от M. Šimerdová и M. Heller, в качеството на представители,

* Език на производството: чешки.

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 11 април 2019 г.,

постанови настоящото

Решение

1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 17, параграф 1 от Регламент (ЕС) № 1215/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2012 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (ОВ L 351, 2012 г., стр. 1).

2 Запитването е отправено в рамките на спор между г-жа Jana Petruchová и FIBO Group Holdings Limited (наричано по-нататък „FIBO“) по повод на искане за плащане на разликата между печалбата, реализирана от г-жа Petruchová, и печалбата, която тя би получила, ако даденото от нея нареждане за покупка на определена валута е било изпълнено от FIBO без закъснение.

Правна уредба

Регламент № 1215/2012

3 Съгласно съображения 15, 16 и 18 от Регламент № 1215/2012:

„(15) Правилата за компетентността следва да са във висока степен предвидими и основани на принципа, че компетентността по правило се основава на местоживеенето на ответника. […]

(16) Наред с местоживеенето на ответника следва да съществуват алтернативни основания за компетентност, които са основани на тясна връзка между съда и процесуалното действие или с оглед да се улесни доброто правораздаване. […]

[…]

(18) Във връзка със застраховането, потребителските и трудовите договори по-слабата страна следва да бъде защитена от правила за компетентност, които са в по-висока степен благоприятни за нейните интереси, отколкото общите правила“.

4 Раздел 4, озаглавен „Компетентност при потребителски договори“, е част от глава II от Регламент № 1215/2012 и съдържа членове 17—19 от Регламента. Член 17, параграфи 1 и 3 от посочения регламент гласи следното:

„1. По отношение на дела във връзка с договор, сключен от лице — потребител, за цел, която може да се приеме, че е извън неговата търговска дейност или професия, компетентността се определя от настоящия раздел, без да се засягат член 6 и член 7, точка 5, ако:

а) се отнася до договор за продажба на стоки на изплащане чрез вноски;

б) се отнася до договор за заем, изплатим на вноски, или за всяка друга форма на кредит, предоставен за финансиране на продажбата на стоки, или

в) във всички останали случаи, договорът е сключен с лице, което извършва търговски или професионални дейности в държавата членка, където потребителят има местоживеене, или което с всички средства насочва тези дейности към тази държава членка или към няколко държави, включително тази държава членка, и договорът попада в обхвата на тези дейности.

[…]

3. Настоящият раздел не се прилага по отношение на договор за транспорт, различен от договор, който в цената си включва предоставянето на комбинация от пътуване и настаняване“.

5 Член 18, параграф 1 от същия регламент гласи:

„Потребител може да предяви иск срещу другата страна по договора или в съдилищата на държавата членка, в която тази страна има местоживеене, или независимо от местоживеенето на другата страна — в съдилищата по мястото, където има местоживеене потребителят“.

6 Член 19 от Регламент № 1215/2012 гласи следното:

„Разпоредбите на настоящия раздел могат да се дерогират само със споразумение:

1) което е сключено след възникването на спора;

2) което допуска потребителят да предяви иск в съдилища, различни от тези, посочени в този раздел; или

3) което е сключено между потребителя и другата страна по договора, и двамата от които по времето на сключване на договора са имали местоживеене или обичайно пребиваване в една и съща държава членка, и което предоставя компетентност на съдилищата на тази държава членка, при условие че това споразумение не противоречи на правото на тази държава членка“.

7 В член 25, параграф 4 от този регламент се предвижда:

„Споразумения или разпоредби на акт за учредяване на доверителна собственост, с които се предоставя компетентност, нямат правно действие, ако противоречат на членове 15, 19 или 23, или ако съдилищата, чиято компетентност те претендират да изключат, имат изключителна компетентност по силата на член 24“.

Регламент „Рим I“

8 Съгласно съображения 7, 28 и 30 от Регламент (ЕО) № 593/2008 на Европейския парламент и на Съвета от 17 юни 2008 година относно приложимото право към договорни задължения (Рим I) (ОВ L 177, стр. 6 и поправка в ОВ L 309, 2009 г., стр. 87, наричан по-нататък „Регламент „Рим I“):

„(7) Предметът и разпоредбите на настоящия регламент следва да са в съответствие с Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 г. относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела [(ОВ L 12, 2001 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 3, стр. 74)] („Брюксел I“) и Регламент (ЕО) № 864/2007 на Европейския парламент и на Съвета от 11 юли 2007 г. относно приложимото право към извъндоговорни задължения („Рим II“) [(ОВ L 199, 2007 г., стр. 40)].

[…]

(28) Важно е да се гарантира, че правата и задълженията, които съставляват даден финансов инструмент, не се обхващат от общата норма, приложима към потребителските договори, тъй като това би могло да доведе до прилагане на различни закони към всеки от използваните инструменти, променяйки по този начин естеството им и възпрепятствайки заменяемостта им при търгуване и предлагане. […]

[…]

(30) За целите на настоящия регламент финансови инструменти и прехвърлими ценни книжа са инструментите, посочени в член 4 от Директива 2004/39/ЕО [на Европейския парламент и на Съвета от 21 април 2004 година относно пазарите на финансови инструменти, за изменение на Директиви 85/611/ЕИО и 93/6/ЕИО на Съвета и Директива 2000/12/ЕО на Европейския парламент и на Съвета и за отмяна на Директива 93/22/ЕИО на Съвета (ОВ L 145, 2004 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 8, стр. 247)]“.

9 Член 1 от Регламент „Рим I“, озаглавен „Предмет“, гласи следното в параграф 1, първа алинея:

„Настоящият регламент се прилага, в ситуации на стълкновение на закони, за договорни задължения от граждански и търговски характер“.

10 В член 6 от посочения регламент, озаглавен „Потребителски договори“, се предвижда следното:

„1. Без да се засягат членове 5 и 7, договор, сключен от физическо лице с цел, която може да се смята, че е извън рамките на неговото занятие или професия („потребителят“), с друго лице, което упражнява своето занятие или професия („професионалистът“), се урежда от правото на държавата, в която е обичайното местопребиваване на потребителя, при условие че професионалистът:

а) извършва своята търговска или професионална дейност в държавата, в която е обичайното местопребиваване на потребителя, или

б) по какъвто и да било начин насочва тази дейност към съответната държава или към няколко държави, включително и тази държава,

и договорът попада в обхвата на тази дейност.

[…]

4. Параграфи 1 и 2 не се прилагат за:

[…]

г) права и задължения, които съставляват финансов инструмент, и права и задължения, които съставляват реда и условията за емитирането или публичното предлагане и публичните предложения за изкупуване на прехвърлими ценни книжа и записването и обратното изкупуване на дялови единици в предприятия за колективно инвестиране, доколкото тези действия не съставляват предоставяне на финансова услуга;

[…]“.

Директива 2004/39

11 Член 4 от Директива 2004/39, озаглавен „Дефиниции“, предвижда следното в параграф 1:

„Следните дефиниции се прилагат за целите на настоящата директива:

[…]

10) „клиент“ означава всяко физическо или юридическо лице, на което инвестиционният посредник предоставя инвестиционни и/или допълнителни услуги;

11) „професионален клиент“ означава клиент, който отговаря на критериите, определени в приложение II;

12) „непрофесионален клиент“ означава клиент, който е различен от професионален клиент;

[…]

17) „финансов инструмент“ означава инструментите, определени в раздел B от приложение I;

[…]“.

12 Раздел B от приложение I към Директива 2004/39, озаглавен „Финансови инструменти“, съдържа списък на финансовите инструменти, за които се отнася тази директива, сред които в точка 9 от този раздел са посочени „финансови договори за разлики“.

13 В раздел I от приложение II към Директива 2004/39, озаглавен „Категории клиенти, които са считат за професионални клиенти“, се уточнява, че:

„Следните категории би трябвало да бъдат считани като професионални клиенти по отношение на всички инвестиционни услуги и дейности и финансови инструменти за целите на директивата:

1. Субекти, от които се изисква да имат разрешително или да бъдат под надзор за оперирането на финансовите пазари. Списъкът по-долу би следвало да бъде разглеждан като включващ всички субекти, които имат разрешително и извършват характерната дейност за посочените субекти […]:
   а) кредитни институции;
   б) инвестиционни посредници;
   в) други финансови институции, които имат разрешение или са под надзор;

   […]

2. Големи предприятия, които изпълняват две от следните изисквания по отношение на предприятието:

   – обща балансова стойност: 20 000 000 евро,

   – нетен оборот: 40 000 000 евро,

   – собствени средства: 2 000 000 евро.

3. Национални и регионални правителства, публични институции, които управляват публичен дълг, централни банки, международни и наднационални институции, такива като Световната банка, [Международния валутен фонд (МВФ), Европейската централна банка (ЕЦБ), Европейската инвестиционна банка (ЕИБ)], и други подобни международни организации.

4. Други институционални инвеститори […]

Горепосочените субекти се считат за професионални клиенти. На тях обаче трябва да им бъде разрешено да искат третиране като непрофесионални клиенти, при което инвестиционните посредници могат да се съгласяват да предоставят по-висока степен на защита. Когато клиентът на инвестиционен посредник е предприятие, посочено по-горе, инвестиционният посредник трябва да го информира преди предоставянето на услуги, че клиентът се счита, въз основа на наличната му информация, за професионален клиент и ще бъде третиран като такъв, освен ако предприятието и клиентът не се договорят другояче. […]

[…]“.

14 Раздел II от приложение II към посочената директива, озаглавен „Клиенти, които могат да бъдат третирани като професионални клиенти при поискване“, съдържа точка II. 1, озаглавена „Критерии за идентифициране“. В тази точка се предвижда следното:

„[…]

Поради това на инвестиционните посредници би следвало да се разрешава да третират всеки от горните клиенти като професионални клиенти, при условие че са изпълнени съответните критерии и процедурата, упомената по-долу. За тези клиенти, обаче, не би следвало да се приема, че притежават знания и опит на пазара, сравними с тези на категориите, изброени в раздел I.

Всеки такъв отказ от защитата […] се счита за валиден, само ако адекватната оценка […]

[…]

В процеса на горната оценка би следвало да бъдат удовлетворени поне два от следните критерия:

— клиентът да е извършил на съответния пазар през предходните четири тримесечия средно по 10 сделки на тримесечие, които са със значителен размер,

— размерът на портфейла на клиента от финансови инструменти, който включва по определение парични депозити и финансови инструменти, да надвишава 500 000 евро,

— клиентът да работи или да е работил поне от една година на професионална позиция във финансовия сектор, която изисква знания за планираните сделки или услуги“.

Спорът в главното производство и преюдициалният въпрос

15 Г-жа Petruchová е с местоживеене в Чешката република. FIBO е дружество за търговски посреднически услуги, учредено по кипърското право, което извършва дейност в качеството на търговец в областта на ценните книжа.

16 На 2 октомври 2014 г. г-жа Petruchová сключва дистанционно с FIBO рамков договор (наричан по-нататък „рамковият договор“), с който се цели да ѝ се даде възможност да извършва сделки на международния валутен пазар FOREX (Foreign Exchange) (наричан по-нататък „пазарът FOREX“), като дава нареждания за покупка и продажба на основната валута, които FIBO трябва да изпълнява чрез платформата си за онлайн търговия.

17 За тази цел в рамковия договор се предвижда сключването между г-жа Petruchová и FIBO на индивидуални договори, квалифицирани като финансови договори за разлики (наричани по-нататък „ДЗР“), които представляват финансови инструменти, чиято цел се състои в реализирането на печалба от разликата между обменните курсове, приложими съответно за покупката и продажбата на основната валута, спрямо насрещната валута.

18 Въпреки че на пазара FOREX може да се търгува със собствени средства, г-жа Petruchová се възползва от възможността да търгува с „лотове“, като един лот е на стойност 100 000 USD (щатски долара) (около 88 000 EUR), като използва ефекта на ливъридж. Посоченият механизъм ѝ позволява да търгува с по-голям обем средства от този, с който разполага. Така, когато отваря позицията си, като купува основната валута, тя сключва заем с FIBO, който тя изплаща, като затваря позицията си чрез продажбата на основната валута.

19 Клауза 30 от рамковия договор предвижда споразумение за предоставяне на компетентност в полза на кипърските съдилища.

20 На 3 октомври 2014 г. г-жа Petruchová сключва с FIBO ДЗР, по силата на който дава нареждане за покупка на 35 лота при обменен курс, определен спрямо японската йена (JPY).

21 Поради обработката на дълга поредица от нареждания в системата за транзакции на FIBO даденото от г-жа Petruchová нареждане е било изпълнено от това дружество със закъснение от 16 секунди, по време на което е настъпила промяна в обменния курс USD/JPY на пазара FOREX. Следователно купуването от FIBO на съответната сума в американски долари, която е била наредена от г-жа Petruchová, е извършено по обменен курс USD/JPY, различен от този, който г-жа Petruchová е приела, потвърждавайки своето нареждане за покупка.

22 Според г-жа Petruchová, ако нейното нареждане за покупка на основната валута е било изпълнено навреме, а не със закъснение, тя би реализирала три пъти по-висока печалба.

23 При тези обстоятелства на 12 октомври 2015 г. г-жа Petruchová предявява иск пред Krajský soud v Ostravě (Районен съд Острава, Чешка република) на основание твърдяно неоснователно обогатяване на FIBO.

24 Както следва от акта за преюдициално запитване, тъй като г-жа Petruchová се счита за „потребител“ по смисъла на член 17, параграф 1 от Регламент № 1215/2012, тя е сезирала съда по местоживеенето си. Тя също така счита, че съгласно член 19, точка 1 и член 25, параграф 4 от този регламент споразумение за предоставяне на компетентност, сключено с потребител преди възникването на спора, няма правно действие.

25 С определение от 29 септември 2016 г. Krajský soud v Ostravě (Районен съд Острава) отхвърля иска на г-жа Petruchová. Този съд приема, че споразумението за предоставяне на компетентност, съдържащо се в клауза 30 от рамковия договор, е валидно и следователно той не разполага с международна компетентност за произнасяне по висящия пред него спор. Според посочения съд г-жа Petruchová няма качеството на „потребител“ по смисъла на член 17, параграф 1 от Регламент № 1215/2012, тъй като тя не е сключила разглежданията ДЗР с цел удовлетворяване на лични нужди, разполага с необходимите познания и изисквания експертен опит, за да сключва ДЗР, действала е с цел получаване на печалба и е била предварително предупредена за рисковете, свързани с ДЗР, и за обстоятелството, че тези договори не са

подходящи за „непрофесионални клиенти“ по смисъла на член 4, параграф 1, точка 12 от Директива 2004/39. При условията на евентуалност Krajský soud v Ostravě (Районен съд Острава) приема, че член 17, параграф 1 от Регламент № 1215/2012 трябва да се тълкува по същия начин като член 6 от Регламент „Рим I“ с цел поддържане на единност на правните системи относно стълкновителните норми и разпоредбите, определящи международната компетентност по въпроси, произтичащи от потребителски договори. Финансовите инструменти обаче били изключени от приложното поле на последната разпоредба.

26 С определение от 17 януари 2017 г. Vrchní soud v Olomouci (Висш съд Оломоуц, Чешка република) потвърждава определението на Krajský soud v Ostravě (Районен съд Острава).

27 При тези обстоятелства г-жа Petruchová подава касационна жалба срещу първото определение пред запитващата юрисдикция, Nejvyšší soud (Върховен съд, Чешка република).

28 Запитващата юрисдикция отбелязва, че ако г-жа Petruchová трябва да се счита за потребител по смисъла на член 17, параграф 1 от Регламент № 1215/2012, клауза 30 от рамковия договор, която признава изключителната компетентност на кипърските юрисдикции, не би трябвало да има правно действие.

29 В това отношение запитващата юрисдикция припомня, че съгласно член 25, параграф 4 от този регламент споразуменията за предоставяне на компетентност нямат правно действие, ако противоречат на разпоредбите на член 19 от посочения регламент. Последният член позволявал да се дерогира от разпоредбите на глава II, раздел 4 от посочения регламент, който раздел урежда компетентността при потребителските договори, само въз основа на споразумения, сключени след възникването на спора, споразумения, които допускат потребителя да предяви иск в съдилища, различни от тези посочени в раздел 4, или споразумения, които, след като са сключени между потребителя и другата страна по договора, като по време на сключване на договора и двете страни са с местоживеене или обичайно пребиваване в една и съща държава членка, предоставят компетентност на съдилищата на тази държава членка.

30 Според запитващата юрисдикция обаче клауза 30 от рамковия договор не отговаря на нито едно от тези условия, тъй като, първо, рамковият договор е бил сключен преди възникването на спора, второ, споразумението за предоставяне на компетентност лишава г-жа Petruchová от предвиденото в член 18, параграф 1 от Регламент № 1215/2012 право да предяви иск пред съдилищата на държавата членка по местоживеенето си, и трето, към момента на сключването на рамковия договор страните по делото са имали съответно местожителство и седалище в различни държави членки.

31 В този контекст запитващата юрисдикция иска да установи как следва да се тълкува понятието „потребител“ по смисъла на член 17, параграф 1 от Регламент № 1215/2012 и дали лице, което е в положението на г-жа Petruchová, може да бъде определено като потребител. В това отношение посочената юрисдикция отбелязва, че по-долните чешки съдебни инстанции са тълкували това понятие погрешно.

32 Всъщност, на първо място, според запитващата юрисдикция „непрофесионален клиент“ по смисъла на член 4, параграф 1, точка 12 от Директива 2004/39 не е непременно „потребител“ по смисъла на член 17, параграф 1 от Регламент № 1215/2012, доколкото тези два акта от вторичното право се различават по отношение на техния обхват и „непрофесионален клиент“ по смисъла на първия от тези актове може да бъде търговец по смисъла на втория.

33 На второ място, запитващата юрисдикция отбелязва, че макар да се цели поддържане на единност на правните системи относно стълкновителните норми и на разпоредбите, определящи международната компетентност по въпроси, свързани с потребителски договори, член 17, параграф 1 от Регламент № 1215/2012 не би трябвало да се тълкува по същия начин

както член 6, параграф 1 от Регламент „Рим I“, тъй като тези регламенти нямат един и същ предмет — с първия се уреждат процесуалните въпроси, а с втория се разглеждат свързани със стълкновение на закони проблеми, за да се определи приложимото материално право. Така разпоредбите на глава II, раздел 4 от Регламент № 1215/2012 биха се прилагали по отношение на инвестиционните договори и финансовите инструменти, тъй като само някои договори за транспорт са изключени от приложното поле на този раздел.

34 В това отношение от решение на Съда от 28 януари 2015 г., Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37), следва също, че член 17, параграф 1 от Регламент № 1215/2012 не ограничава защитата на потребителите по отношение на финансовите инструменти и инвестициите.

35 Накрая, на трето място, запитващата юрисдикция счита, че за целите на квалификацията като „потребител“ по смисъла на член 17, параграф 1 от Регламент № 1215/2012 е без значение обстоятелството, че извършените сделки са на голяма стойност, че съответното лице разполага с конкретни познания и експертен опит или че въпросният договор е сложен, нетипичен или че съдържа за това лице рискове, за които то е било предупредено.

36 При тези обстоятелства Nejvyšší soud (Върховен съд) решава да спре производството и да постави на Съда следния преюдициален въпрос:

„Следва ли член 17, параграф 1 от Регламент [№ 1215/2012] да се тълкува в смисъл, че лице като жалбоподателката в главното производство, което търгува на [пазара FOREX], като активно извършва сделки, макар и чрез трето лице, което по занятие се занимава с този вид търговия, трябва да се счита за потребител съгласно посочената разпоредба?“.

По преюдициалния въпрос

37 С въпроса си запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 17, параграф 1 от Регламент № 1215/2012 трябва да се тълкува в смисъл, че физическо лице, което по силата на договор като ДЗР, сключен с дружество за търговски посреднически услуги, извършва сделки на пазара FOREX чрез този посредник, може да се квалифицира като „потребител“ по смисъла на посочената разпоредба и дали за целите на тази квалификация са релевантни фактори като стойността на извършените по силата на такива договори сделки, доколкото са значителни рисковете от финансови загуби, свързани с тяхното сключване, евентуалните познания и експертен опит на посоченото лице в областта на финансовите инструменти или активното му поведение в рамките на такива сделки, както и обстоятелството, че финансовите инструменти не попадат в приложното поле на член 6 от Регламент „Рим I“, или че това лице е „непрофесионален клиент“ по смисъла на член 4, параграф 1, точка 12 от Директива 2004/39.

38 В самото начало следва да се припомни, че тъй като Регламент № 1215/2012 отменя и заменя Регламент № 44/2001, извършеното от Съда тълкуване на разпоредбите от последния регламент важи и за Регламент № 1215/2012, когато разпоредбите на тези два акта от правото на Съюза могат да се квалифицират като еквивалентни (решение от 15 ноември 2018 г., Kuhn, C-308/17, EU:C:2018:911, т. 31 и цитираната съдебна практика). Такъв е по-специално случаят с членове 15—17 от Регламент № 44/2001 и членове 17—19 от Регламент № 1215/2012.

39 Съгласно практиката на Съда член 17, параграф 1 от Регламент № 1215/2012 се прилага, в случай че са изпълнени три условия, а именно, на първо място, едната страна по договора да има качеството на потребител, който действа за цел, за която може да се приеме, че е извън неговата търговска дейност или професия, на второ място, договорът между такъв потребител и търговец да е действително сключен, и на трето място, такъв договор да попада в една от категориите, посочени в параграф 1, букви а)—в) от посочения член 17. Тези условия трябва да

бъдат изпълнени кумулативно, така че ако едно от трите липсва, компетентността не може да се определя според правилата в областта на потребителските договори (вж. в този смисъл решение от 23 декември 2015 г., Hobohm, C-297/14, EU:C:2015:844, т. 24 и цитираната съдебна практика).

40 Както следва от акта за преюдициално запитване, отправеният до Съда въпрос по настоящото дело се отнася до първото от тези три условия, а именно до качеството на „потребител“ на една от страните по договора.

41 В тази насока Съдът е уточнил, че понятието „потребител“ по смисъла на членове 17 и 18 от Регламент № 1215/2012 трябва да се тълкува стеснително, като се изхожда от положението на това лице в рамките на конкретния договор, във връзка с естеството и целта на същия, а не от субективното качество на това лице, тъй като при определени сделки едно и също лице може да се счита за потребител, а при други — за икономически оператор (вж. в този смисъл решение от 25 януари 2018 г., Schrems, C-498/16, EU:C:2018:37, т. 29 и цитираната съдебна практика).

42 Оттук Съдът прави извод, че само договорите, сключени извън и независимо от всякаква търговска или професионална дейност или цел, единствено с цел задоволяване на собствените лични потребителски нужди на едно лице, попадат в предвидения от посочения регламент специален режим на защита на потребителя, разглеждан като по-слабата страна (решение от 25 януари 2018 г., Schrems, C-498/16, EU:C:2018:37, т. 30 и цитираната съдебна практика).

43 Тази специална защита не е оправдана при договор, сключен за целите на търговска или професионална дейност, дори тя да е само планирана, тъй като бъдещият характер на дадена дейност по никакъв начин не променя нейното търговско или професионално естество (решение от 14 февруари 2019 г., Milivojević, C-630/17, EU:C:2019:123, т. 89 и цитираната съдебна практика).

44 Следователно специалните правила за компетентност, предвидени в членове 17—19 от Регламент № 1215/2012, по принцип намират приложение само когато сключеният между страните договор е за използване на съответната стока или услуга, което не е търговско или професионално (вж. в този смисъл решение от 25 януари 2018 г., Schrems, C-498/16, EU:C:2018:37, т. 31 и цитираната съдебна практика).

45 Именно с оглед на тези съображения следва да се провери дали лице, което по силата на договор като ДЗР, сключен с дружество за търговски посреднически услуги, извършва сделки на пазара FOREX чрез посредничеството на това дружество, може да се квалифицира като „потребител“ по смисъла на член 17, параграф 1 от Регламент № 1215/2012.

46 В това отношение следва да се отбележи, че нищо от акта за преюдициално запитване, нито от преписката, с която разполага Съдът, не показва, че сключването на рамковия договор или на разглежданията ДЗР попада в обхвата на търговската дейност или професията на г-жа Petruchová. Също така в съдебното заседание за изслушване на устните състезания г-жа Petruchová заявява, без това да бъде оспорено, че към момента на сключване на тези договори тя е била студент в университета и е работила на непълно работно време. Тя твърди, че е сключила посочените договори извън обхвата на своята търговска дейност или професия.

47 Както обаче е видно от акта за преюдициално запитване, на Съда е поставен въпросът дали при положение като описаното в точки 45 и 46 от настоящото решение на физическо лице може да бъде отказано качеството на „потребител“ по смисъла на член 17, параграф 1 от Регламент № 1215/2012 поради фактори като рисковете, свързани със сключването на договор като ДЗР, стойността на сделките, евентуалните познания или експертен опит, с които разполага това лице в областта на финансовите инструменти, или активното му поведение на пазара FOREX.

48 В това отношение, на първо място, следва да се отбележи, че Съдът вече е постановил, че приложното поле на глава II, раздел 4 от Регламент № 1215/2012, който раздел урежда компетентността при потребителските договори, обхваща всички видове договори, с изключение на уточнените в член 17, параграф 3 от този регламент, а именно договор за транспорт, различен от договор, който в цената си включва предоставянето на комбинация от пътуване и настаняване (вж. в този смисъл решение от 2 май 2019 г., Pillar Securitisation, C-694/17, EU:C:2019:345, т. 42).

49 От това следва, че финансови инструменти като ДЗР попадат в приложното поле на членове 17—19 от Регламент № 1215/2012.

50 На второ място, Съдът също така уточнява, че приложното поле на разпоредбите на посочената глава II, раздел 4 от Регламент № 1215/2012 не е ограничено до конкретни суми (вж. в този смисъл решение от 2 май 2019 г., Pillar Securitisation, C-694/17, EU:C:2019:345, т. 42).

51 Всъщност, както отбелязва генералният адвокат в точка 51 от заключението си, ако членове 17—19 от Регламент № 1215/2012 трябва да се тълкуват в смисъл, че не се прилагат за значителни финансови инвестиции, инвеститорът не би бил в състояние да определи дали ще се ползва от защитата, предоставена от тези разпоредби, тъй като този регламент не определя праг, над който сумата на дадена сделка се счита за значителна, като това би било в противоречие с волята на законодателя на Съюза, изразена в съображение 15 от посочения регламент, съгласно което правилата за компетентност следва да са във висока степен предвидими.

52 Регламент № 1215/2012 обаче преследва цел за правна сигурност, която се изразява в укрепване на правната защита на установените в Европейския съюз лица, като едновременно позволява на ищеца лесно да определи съда, който може да сезира, а на ответника — разумно да предвиди пред кой съд може да бъде призован (решение от 4 октомври 2018 г., Feniks, C-337/17, EU:C:2018:805, т. 34 и цитираната съдебна практика).

53 Като последица от гореизложеното, и по-специално от точка 51 от настоящото решение, следва, че посоченото в акта за преюдициално запитване обстоятелство, че сключването на ДЗР може за даден инвеститор да бъде свързано със значителни рискове от финансови загуби, само по себе си е ирелевантно за квалифицирането му като „потребител“ по смисъла на член 17, параграф 1 от този регламент.

54 На трето място, що се отнася до въпроса дали обстоятелството, че познанията и експертният опит, с които разполага дадено лице в областта, към която се отнася сключеният от него договор, като тези, които г-жа Petruchová притежава по отношение на разглежданите в главното производство ДЗР, може да му отнемат качеството на „потребител“ по смисъла на член 17, параграф 1 от Регламент № 1215/2012, следва да се отбележи, че за да може на дадено лице да се признае това качество, е достатъчно то да е сключило договор извън неговата търговска дейност или професия. В това отношение посочената разпоредба не налага допълнителни условия.

55 Всъщност, доколкото понятието „потребител“ по смисъла на член 17, параграф 1 от Регламент № 1215/2012 се дефинира като опозиция на понятието „икономически оператор“, то е с обективен характер и не зависи от познанията и от информацията, с които съответното лице действително разполага (вж. в този смисъл решения от 3 септември 2015 г., Costea, C-110/14, EU:C:2015:538, т. 21 и от 25 януари 2018 г., Schrems, C-498/16, EU:C:2018:37, т. 39).

56 В това отношение, ако се приеме, че качеството на потребител на една от страните по договор може да зависи от познанията и информацията, която тя притежава в дадена област, а не от обстоятелството дали сключеният от нея договор има за цел да задоволи личните ѝ нужди, би

означавало че се изхожда от субективното положение на този съдоговорител. Съгласно съдебната практика обаче, цитирана в точка 41 от настоящото решение, качеството „потребител“ на дадено лице трябва да се разглежда с оглед единствено на положението му в конкретния договор, като се вземат предвид естеството и целта на същия.

57 На четвърто място, следва да се уточни, че активното поведение на пазара FOREX на лице, което дава нареждания чрез посредничеството на дружество за търговски посреднически услуги и поради това продължава да носи отговорност за възвръщаемостта на инвестициите си, само по себе си е без значение за квалифицирането на посоченото лице като „потребител“ по смисъла на член 17, параграф 1 от Регламент № 1215/2012.

58 Всъщност, както отбелязва генералният адвокат в точка 53 от заключението си, член 17, параграф 1 от Регламент № 1215/2012 не изисква потребителят да действа по определен начин в рамките на договор, сключен извън неговата търговска дейност или професия.

59 Следователно, макар запитващата юрисдикция да е тази, която трябва да определи дали в рамките на договорните си отношения с FIBO г-жа Petruchová наистина е действала извън и независимо от всякаква търговска или професионална дейност и да направи от това съответните изводи относно качеството ѝ на „потребител“, следва да се уточни, че за целите на тази квалификация фактори като стойността на сделките, извършени по силата на договори като ДЗР, значителните рисковете от финансови загуби, свързани със сключването на такива договори, евентуалните познания или експертен опит на г-жа Petruchová в областта на финансовите инструменти или активното ѝ поведение в рамките на такива операции по принцип като такива са ирелевантни.

60 След това уточнение за целите на квалифицирането на дадено лице като „потребител“ по смисъла на член 17, параграф 1 от Регламент № 1215/2012 следва също да се разгледа, от една страна, значението на изключването на финансовите инструменти от приложното поле на член 6 от Регламент „Рим I“, и от друга страна, значението на качеството на „непрофесионален клиент“ на това лице по смисъла на член 4, параграф 1, точка 12 от Директива 2004/39.

61 Всъщност, за да се гарантира спазването на целите на законодателя на Съюза в областта на потребителските договори, както и съгласуваността на правото на Съюза, може да се окаже от значение съдържащото се в други актове от правото на Съюза понятие „потребител“ (вж. в този смисъл решение от 25 януари 2018 г., Schrems, C-498/16, EU:C:2018:37, т. 28).

62 Ето защо, първо, следва да се отбележи, че макар понятието „потребител“ да е определено в член 6, параграф 1 от Регламент „Рим I“ по почти идентичен начин като текста на член 17, параграф 1 от Регламент № 1215/2012, доколкото първата разпоредба предвижда, че тя се прилага по отношение на „договор, сключен от физическо лице с цел, която може да се смята, че е извън рамките на неговото занятие или професия“, член 6, параграф 4, буква г) от Регламент „Рим I“ във връзка със съображения 28 и 30 от него изключва от приложимите към потребителските договори правила, посочени в член 6, параграфи 1 и 2 от този регламент, „права и задължения, които съставляват финансов инструмент“. Както обаче е видно от съображение 30 от посочения регламент, финансовите инструменти за целите на Регламент „Рим I“ са тези, които са посочени в член 4 от Директива 2004/39, сред които са ДЗР, както е предвидено в точка 9, раздел B от приложение I към тази директива.

63 Действително, макар и от съображение 7 от Регламент „Рим I“ да е видно, че предметът и разпоредбите на този регламент следва да са в съответствие с Регламент № 44/2001, който е заменен с Регламент № 1215/2012, от това не следва, че разпоредбите на Регламент № 1215/2012 трябва да се тълкуват в светлината на разпоредбите на Регламент „Рим I“. Желаната от

законодателя на Съюза съгласуваност в никакъв случай не би могла да доведе до тълкуване на разпоредбите на Регламент № 1215/2012, което не отговаря на систематиката и целите на този регламент (вж. в този смисъл решение от 16 януари 2014 г., Kainz, C-45/13, EU:C:2014:7, т. 20).

64 Следва обаче да се констатира, че Регламент „Рим I“ и Регламент № 1215/2012 преследват различни цели. Докато Регламент „Рим I“ се прилага съгласно член 1, параграф 1, първа алинея от него в ситуации на стълкновение на закони за договорни задължения от граждански и търговски характер при определяне на приложимото материално право, Регламент № 1215/2012 има за цел да установи правилата за определяне на съда, компетентен да се произнесе по граждански и търговски спор, и по-конкретно при спор относно договор, сключен между търговец и лице, което действа извън рамките на своята търговска дейност или професия, така че да я защити при такова положение (вж. в този смисъл решение от 2 май 2019 г., Pillar Securitisation, C-694/17, EU:C:2019:345, т. 42).

65 В това отношение и както бе констатирано в точки 48 и 49 от настоящото решение, доколкото финансови инструменти като ДЗР попадат в приложното поле на членове 17—19 от Регламент № 1215/2012, отказът да бъде дадена процесуална защита на потребителя само защото такава защита не му се предоставя в областта относно стълкновението на закони, би бил в противоречие с целите на този регламент.

66 От това следва, че изключването на финансовите инструменти от приложното поле на член 6 от Регламент „Рим I“ е без значение за квалифицирането на дадено лице като „потребител“ по смисъла на член 17, параграф 1 от Регламент № 1215/2012.

67 Второ, що се отнася до това дали за целите на посочената квалификация е от значение обстоятелството, че това лице е „непрофесионален клиент“ по смисъла на член 4, параграф 1, точка 12 от Директива 2004/39, следва да се припомни, че тази разпоредба определя „непрофесионалният клиент“ като „клиент, който е различен от професионален клиент“. Съгласно член 4, параграф 1, точка 11 професионален клиент означава „клиент, който отговаря на критериите, определени в приложение II“ от посочената директива.

68 Съгласно раздел I от приложение II към Директива 2004/39 за целите на тази директива за професионални клиенти по отношение на всички инвестиционни услуги и дейности и финансови инструменти се считат, първо, субектите, от които се изисква да имат разрешително или да бъдат под надзор за оперирането на финансовите пазари, като кредитните институции или инвестиционните посредници, второ, големите предприятия, изпълняващи два от следните три критерия, а именно обща балансова стойност от 20 000 000 EUR, нетен оборот от 40 000 000 EUR и собствени средства в размер на 2 000 000 EUR, трето, образувания или публични институции като например националните правителства, централните банки или Световната банка, и четвърто, други институционални инвеститори. Обединенията, попадащи в една от тези четири категории, могат обаче да поискат да бъдат третирани като непрофесионални клиенти.

69 В приложение на раздел II от приложение II към Директива 2004/39 клиенти, различни от посочените в раздел I от тази директива, могат да се третират като професионални клиенти по тяхно искане. За да може да се третира като професионален клиент, на клиента, за който не може да се приеме, че притежава знания и опит, сравними с тези на професионалните клиенти, трябва да се извърши предварителна адекватна оценка. Признаването на качеството на професионален клиент предполага, че е проверено, че той изпълнява поне два от следните три критерия, първо, да е извършил през предходните четири тримесечия средно по 10 сделки на тримесечие, които са със значителен размер, второ, размерът на портфейла от финансови инструменти да надвишава 500 000 EUR, или трето, да е работил поне от една година на професионална позиция във финансовия сектор.

70 След това уточнение следва да се отбележи, че „клиент“ по смисъла на член 4, параграф 1, точка 10 от Директива 2004/39, независимо дали е „професионален“ или „непрофесионален“, означава „всяко физическо или юридическо лице, на което инвестиционният посредник предоставя инвестиционни и/или допълнителни услуги“.

71 Следователно за разлика от „потребителя“, който, както следва от член 17, параграф 1 от Регламент № 1215/2012, е физическо лице, „непрофесионалният клиент“ по смисъла на член 4, параграф 1, точка 12 от Директива 2004/39 може да бъде и юридическо лице.

72 По-специално, както отбелязва по същество генералният адвокат в точка 85 от заключението си, непрофесионалните клиенти могат да бъдат юридически лица, които не отговарят два от трите критерия, за да бъдат приравнени на професионални клиенти и да бъдат третирани като такива съгласно разпоредбите на раздел II от приложение II към Директива 2004/39, или юридически лица, които, макар и да се считат за професионални клиенти, са поискали да бъдат третирани като непрофесионални клиенти в приложение на раздел I от приложение II към Директива 2004/39.

73 От това следва също, че квалифицирането като „непрофесионален клиент“ по смисъла на член 4, параграф 1, точки 10 и 12 от Директива 2004/39 не зависи от липсата на търговска дейност на съответното лице за разлика от квалифицирането като „потребител“ по смисъла на член 17, параграф 1 от Регламент № 1215/2012.

74 Освен това предвидените в тези разпоредби определения за „потребител“ и за „непрофесионален клиент“ преследват различни цели.

75 Всъщност, както следва от точка 64 от настоящото решение, първата от тези квалификации предоставя закрила при определянето на съда, компетентен да се произнесе по граждански и търговски спор, докато втората има за цел да защити, както следва от разпоредбите на раздел I от приложение II към Директива 2004/39, даден инвеститор, що се отнася по-специално до обхвата на информацията, която инвестиционният посредник е длъжен да му предостави.

76 Следователно, макар да не може да се изключи възможността „непрофесионален клиент“ по смисъла на член 4, параграф 1, точка 12 от Директива 2004/39 да бъде квалифициран като „потребител“ по смисъла на член 17, параграф 1 от Регламент № 1215/2012, ако е физическо лице, което действа извън всякаква търговска дейност, тези две понятия с оглед на различията по отношение на техния обхват и на целите, преследвани от разпоредбите, в които са посочени, не съвпадат напълно.

77 От това следва, че качеството на „непрофесионален клиент“ по смисъла на член 4, параграф 1, точка 12 от Директива 2004/39 на дадено лице по принцип като такова е без значение за квалифицирането му като „потребител“ по смисъла на член 17, параграф 1 от Регламент № 1215/2012.

78 С оглед на всички гореизложени съображения на поставения въпрос следва да се отговори, че член 17, параграф 1 от Регламент № 1215/2012 трябва да се тълкува в смисъл, че физическо лице, което съгласно договор като ДЗР, сключен с дружество за търговски посреднически услуги, извършва сделки на пазара FOREX чрез посредничеството на това дружество, трябва да се квалифицира като „потребител“ по смисъла на тази разпоредба, ако сключването на посочения договор не попада в търговската дейност или професията на това лице, което следва да се провери от запитващата юрисдикция. За целите на тази квалификация, от една страна, фактори като стойността на сделките, извършени по силата на договори като ДЗР, значителните рисковете от финансови загуби, свързани със сключването на такива договори, евентуалните познания или експертен опит на посоченото лице в областта на финансовите инструменти или активното му поведение в рамките на такива операции по принцип като

такива са ирелевантни, и от друга страна, обстоятелството, че финансовите инструменти не попадат в приложното поле на член 6 от Регламент „Рим I“, или че това лице е „непрофесионален клиент“ по смисъла на член 4, параграф 1, точка 12 от Директива 2004/39, по принцип като такова е без значение.

По съдебните разноски

79 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (първи състав) реши:

Член 17, параграф 1 от Регламент (ЕС) № 1215/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2012 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела трябва да се тълкува в смисъл, че физическо лице, което съгласно договор като финансов договор за разлики, сключен с дружество за търговски посреднически услуги, извършва сделки на международния валутен пазар FOREX (Foreign Exchange) чрез посредничеството на това дружество, трябва да се квалифицира като „потребител“ по смисъла на тази разпоредба, ако сключването на посочения договор не попада в търговската дейност или професията на това лице, което следва да се провери от запитващата юрисдикция. За целите на тази квалификация, от една страна, фактори като стойността на сделките, извършени по силата на договори като финансови договори за разлики, значителните рисковете от финансови загуби, свързани със сключването на такива договори, евентуалните познания или експертен опит на посоченото лице в областта на финансовите инструменти или активното му поведение в рамките на такива операции по принцип като такива са ирелевантни, и от друга страна, обстоятелството, че финансовите инструменти не попадат в приложното поле на член 6 от Регламент (ЕО) № 593/2008 на Европейския парламент и на Съвета от 17 юни 2008 година относно приложимото право към договорни задължения (Рим I), или че това лице е „непрофесионален клиент“ по смисъла на член 4, параграф 1, точка 12 от Директива 2004/39/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 21 април 2004 година относно пазарите на финансови инструменти, за изменение на Директиви 85/611/ЕИО и 93/6/ЕИО на Съвета и Директива 2000/12/ЕО на Европейския парламент и на Съвета и за отмяна на Директива 93/22/ЕИО на Съвета, по принцип като такова е без значение.

Подписи